

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛІСТІВ ГРУП ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Кузьменко Сергій Олександрович,
магістрант 963-ї групи спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID ID: 0009-0002-3997-9861

Скрипка Ірина Миколаївна,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри теорії та методики спорту
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID ID: 0000-0002-4446-2122
Scopus Author ID: 57195978617

У статті встановлено, що в результаті підвищення рівня підготовки футболістів та конкуренції у футболі існує необхідність удосконалення методів тренування, підвищення ефективності управління тренувальним процесом, безперервного підвищення тренерської кваліфікації. Проаналізовано міжнародний досвід підготовки спортсменів у футболі з метою вдосконалення методики підготовки вихованців групи початкової підготовки зі спеціалізацією «Футбол». Підтверджено дані, що для підготовки футболістів у ДЮСШ постійно діють нові методики та програми їх підготовки, розробляються комплекси вправ із застосуванням сучасного обладнання. Установлено, що актуальності сьогодні набуває пошук нових шляхів удосконалення моторики, техніко-тактичної майстерності і поліпшення ефективності гри як спортсменів груп початкової підготовки, так і висококваліфікованих футболістів.

Визначено, що з кожним роком усе більше помітні зміни в спорті, що відбуваються під впливом наукових відкриттів, наприклад у сфері генетики, фізіології або кінезіології. Досліджено, що рейтинги старших національних збірних і результати останніх чемпіонатів світу з футболу яскраво демонструють тенденцію до зростання дисбалансу в національному футболі. Здійснено характеристику та визначено відмінності в підготовці футболістів у процесі розвитку футболу в Україні. Здійснено аналіз педагогічних технологій для вдосконалення системи підготовки футболістів. Розкрито питання міжнародного досвіду проведення початкової підготовки у футболі з метою вдосконалення техніки гри юних футболістів. Проаналізовано діяльність закладів культури, фізичної культури та спорту за 2017 р. та встановлено, що кількість залучених осіб у ДЮСШ різних типів збільшується у період 2003–2023 рр.

Ключові слова: тренувальний процес, футбол, сучасні технології.

Kuzmenko Serhiy, Skrypka Iryna. Historical aspect of training of football players in initial training groups

In the article, the author established that as a result of increasing the level of training of football players and competition in football, there is a need to improve training methods, increase the effectiveness of management of the training process, and continuously improve coaching qualifications. The international experience of training athletes in football was analyzed in order to improve the methodology of training students of the primary training group specializing in «Football». It has been confirmed that new methods and training programs are constantly in place for the training of football players in the State University of Youth and Sports, and complexes of exercises with the use of modern equipment are being developed. It has been established that the search for new ways of improving motor skills, technical and tactical skills and improving the effectiveness of the game, both for athletes of the initial training groups and for highly qualified football players, is gaining relevance today.

It was determined that every year more and more noticeable changes in sports are taking place under the influence of scientific discoveries, for example in the field of genetics, physiology or kinesiology. It has been studied that the ratings of the senior national teams and the results of the last World Cups clearly demonstrate the tendency of growing imbalance in national football. Characterization was carried out and differences in the training of football players in the process of football development in Ukraine were determined. An analysis of pedagogical technologies was carried out to improve the system of training football players. In the article, the issue of the international experience of initial training in football with the aim of improving the playing technique of young football players is discussed. The activities of cultural, physical culture, and sports institutions in 2017 were analyzed and it was established that the number of people involved in various types of youth sports is increasing in the period 2003–2023.

Key words: training process, football, modern technologies.

Вступ. Сьогодні в момент динамічного розвитку футболу наукові дослідження як ніколи мають особливе значення. Вони дають змогу виявити, обґрунтувати і впровадити в практику багато цікавих прийомів, програм і методів сучасної підготовки «глобального» футболіста. Саме тому актуальності набуває пошук нових шляхів удосконалення моторики, техніко-так-

тичної майстерності і поліпшення ефективності гри як юних, так і висококваліфікованих футболістів. Із кожним роком усе більше помітні зміни в спорті, що відбуваються під впливом наукових відкриттів, наприклад у сфері генетики, фізіології або кінезіології [12].

Більшістю фахівців встановлено, що в результаті підвищення рівня підготовки футболістів та конку-

ренції у футболі це вимагає невпинного вдосконалення методів тренування, підвищення ефективності управління тренувальним процесом, безперервного підвищення тренерської кваліфікації. Переважна більшість фахівців відзначає, що саме швидкісна техніка може бути основою для вирішення ігрових завдань [1; 4; 5]. Сьогодні питанням послідовності вивчення окремих елементів техніки гри під час підготовки футболістів на етапі початкової підготовки присвячено недостатню кількість досліджень, що може вплинути саме на рівень технічної майстерності у цілому [5].

Тенденція отримання високого спортивного результату під час підготовки спортсменів на перших роках тренувань може зашкодити в подальшому їх технічній підготовці, а також фізичному і психологічному здоров'ю дітей. Тому великі педагогічні можливості гри та міжнародний досвід проведення початкової підготовки у футболі з метою вдосконалення техніки гри юних футболістів розглянуто недостатньо. У зв'язку із цим дана проблема є актуальною.

Мета дослідження – проаналізувати міжнародний досвід підготовки спортсменів у футболі з метою вдосконалення методики підготовки вихованців групи початкової підготовки зі спеціалізацією «Футбол».

Завдання дослідження – провести аналіз іноземних джерел та електронних ресурсів за темою дослідження, визначити зміни в методиці підготовки футболістів на початковому етапі спортивного тренування.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети використовувалися такі методи дослідження: системний аналіз; аналіз наукової літератури, нормативно-правових документів та інформації мережі Інтернет.

Результати. Основними завданнями багаторічної підготовки у футболі, згідно із Цільовою комплексною програмою розвитку футболу в Україні на 1997–2002 рр., були:

- оптимізація організаційної структури Професіональної футбольної ліги з метою забезпечення високої ефективності спортивної і фінансово-господарської діяльності у професіональному футболі;
- створення єдиної системи дитячо-юнацького футболу.

Усі завдання були успішно виконані, але також за багатьма дослідженнями завжди потребують уточнення та вдосконалення.

За програмою підготовки ДЮСШ «Київ» (2003 р.) [3] підготовка дітей у відділеннях «Футбол» починається у шестирічному віці і триває як мінімум до вісімнадцяти років. За професійною програмою з виду спорту «Футбол» затверджено загальні вимоги до змісту етапів багаторічної підготовки юних футболістів. Цей термін розпадається на п'ять етапів, у кожному з яких завдання і вимоги мають свої особливості (рис. 1).

№ з/п	Область	Кількість ЗНЗ	Кількість учнів	З них охоплено навчанням в ДЮСШ, СДЮШОР	% від загальної кількості учнів по території
1.	АР Крим	548	172002	7428	4,32%
2.	Вінницька	940	151214	4844	3,20%
3.	Волинська	764	121266	7343	6,06%
4.	Дніпропетровська	995	287211	23987	8,35%
5.	Донецька	1042	322859	17673	5,47%
6.	Житомирська	795	126598	3896	3,08%
7.	Закарпатська	671	150532	9060	6,02%
8.	Запорізька	627	152192	8394	5,52%
9.	Івано-Франківська	725	144249	14465	10,03%
10.	Київська	738	166604	13769	8,26%
11.	Кіровоградська	536	89062	2624	2,95%
12.	Луганська	667	165170	15223	9,22%

Рис. 1. Кількість дітей, які відвідували ДЮСШ, станом на 2013 р. (за даними В. І. Ганчева)

За даними В. І. Ганчева, сьогодні робота ДЮСШ напряму залежить від належного матеріального та методичного забезпечення, основними з яких є навчальні програми з видів спорту [1]. З аналізу публікацій В. І. Ганчева встановили, що на 2013 р. система освіти України включала 2 790 відділень із видів спорту, кількість дітей, які відвідували ці заклади різних типів, становить 282 623 особи, до закладів «Інваспорту» було зараховано 279 інвалідів, із цими дітьми працюють 9 748 тренерів, із них 5 989 штатних (рис. 2).

Згідно зі статистичним збірником щодо діяльності закладів культури та фізичної культури і спорту, дані щодо кількості залучених 2017 р. осіб у ДЮСШ різних типів представлено на рис. 2.

	2010	2015	2016	2017
Кількість осіб, що займаються спортом, усього	1 218 362	978 163	941 849	972 802
з них				
у дитячо-юнацьких спортивних школах, спеціалізованих дитячо-юнацьких школах олімпійського резерву та школах вищої спортивної майстерності	619 758	494 286	497 012	496 348
жінок	290 267	240 583	235 545	229 862
осіб з інвалідністю	19 738	12 722	11 398	11 380

Рис. 2. Кількість осіб, що займаються спортом, 2010–2017 рр.

Щодо підготовки футболістів у Навчальній програмі для ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ за 2003 навчальний рік указано, що групи початкової підготовки мають вирішувати такі завдання:

1. Зміцнення здоров'я, різнобічна фізична підготовка, усунення недоліків у рівні фізичного розвитку, навчання техніці вибраного виду спорту та техніці різних допоміжних і спеціально-підготовчих вправ.
2. Підготовка юних спортсменів характеризується різноманітністю засобів і методів, широким застосуванням матеріалу різних видів спорту та рухливих ігор, використанням ігрового методу.
3. Щодо технічного вдосконалення слід орієнтуватися на необхідність освоєння різноманітних підготовчих вправ. У спортсмена закладається різнобічна технічна база, що припускає оволодіння широким комплексом різноманітних рухових дій [3].

Аналіз сучасних навчально-методичних матеріалів щодо підготовки спортсменів свідчить про відносні зміни в їхній методиці на етапі початкової підготовки. За програмою підготовки 2003 р. [3] співвідношення обсягу тренувальних навантажень такі:

тренувальних днів на рік – 160–200;
 тренувальних занять на рік – 160–200;
 змагань на рік – 10–20;
 тренувальних днів на тиждень – 3–4;
 занять на день – 1.

В. М. Костюкевич пропонує таке співвідношення засобів підготовки:

- ЗФП – 45–50%;
- допоміжна підготовка (ДП) – 40–45%;
- СФП – 5%;
- кількість тренувальних занять на тиждень – 2–3;
- обсяг у годинному еквіваленті на рік – 150–200 год.;
- основні методи: ігровий і метод повторної вправи;
- методи для розвитку техніки футболістів – цілісний метод.

На рис. 3 відзначено відмінності у співвідношенні всіх видів підготовки футболістів у процесі багаторічного вдосконалення, а на рис. 4 – спрямованість підготовки до змагань.

Етапи підготовки	Початкової	Попередньо базової	Спеціалізованої базової	Максимальної реалізації індивідуальних можливостей	Збереження досягнень
Річний об'єм роботи	100-250 годин	250-600 годин	600-900 годин	900-1400 годин	1400-1100 годин
Спеціальна підготовка	5%	15%	40%	60%	65%
Допоміжна підготовка	45%	50%	40%	25%	20%
Загальна підготовка	50%	35%	20%	15%	15%

Рис. 3. Співвідношення загальної, допоміжної та спеціальної підготовки в процесі багаторічного вдосконалення (В. Н. Платонов, 1997)

Спрямованість підготовки до змагань на різних етапах багаторічної спортивної підготовки			
Етап багаторічної підготовки	Мета змагань	Результат змагань	Напрямок підготовки
Початкова підготовка	Визначення вихідного рівня спортивних результатів	Виконання заданих нормативів, придбання початкового досвіду участі у змаганнях	Зміцнення здоров'я, навчання засад техніки, розвиток фізичних якостей
Попередня базова підготовка	Планомірне підвищення спортивного результату	Виконання запланованих нормативів	Різномісний фізичний розвиток, засвоєння різноманітних технічних прийомів, формування мотивації

Рис. 4. Спрямованість підготовки до змагань (В. М. Костюкевич, 2016)

С. В. Овчаренко, В. В. Матяш, Д. О. Соловей, А. В. Яковенко у своєму навчальному посібнику вказують, що «перші відомості про футбол в Україні датуються 1878 роком, коли в Одесі англійці – службовці іноземних підприємств організували «Одеський британський атлетичний клуб» [6]. Саме правонаступники цього клубу стали в 1910 р. організаторами першої в Україні футбольної ліги.

У 1991 р. футбол в Україні став самостійним, почали проводитися національні чемпіонати, федерація одержує статус члена ФІФА, найкращі команди допущені до європейських турнірів. Головна команда України бере участь у відбірних матчах Європи та світу. Перші чемпіони України – команда «Таврія» (м. Сімферополь). У 2006 р. головна команда України брала участь у чем-

піонаті світу, за результатами якого стала восьмою найсильнішою командою світу. Молодіжна збірна команда України у 2009 р. виграла чемпіонат Європи. У 2009 р. ФК «Шахтар» виграв Кубок УЄФА [6].

Фундація ФІФА сприяє розвитку футболу для досягнення соціальної відповідальності за допомогою різноманітних програм, таких як Програма спільноти Фонду, Програма відновлення, Програма легенд ФІФА, Програма «Футбол для шкіл», Програма для студентів, Програма для біженців і Програма волонтерів для співробітників. У світі після COVID-19 Фундація ФІФА використовує футбол, щоб допомогти відновити зв'язок суспільства, сприяти й підтримувати обізнаність про психічне здоров'я, а також надихнути людей брати участь у футболі заради здоров'я духу й тіла. Це, своєю чергою, збільшує рівень участі у футболі в усьому світі та сприяє зростанню світового футбольного ринку (рис. 5).

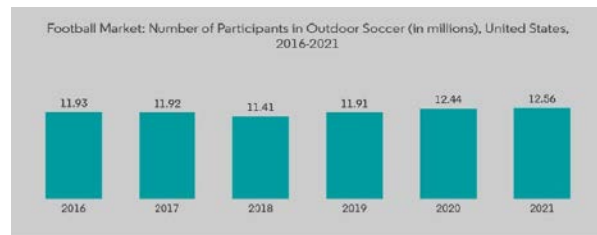

Рис. 5. Номер позиції на футбольному ринку, динаміка (2016–2021 рр.)

Рейтинги старших національних збірних і результати останніх чемпіонатів світу з футболу яскраво демонструють тенденцію до зростання дисбалансу в національному футболі (рис. 6).

Рис. 6. Рівень участі у футболі в усьому світі

Це безпосередньо пов'язано з порівняно високим рівнем інвестицій у Європі та низьким рівнем інвестицій усюди (за винятком Південної Америки). Молодіжні турніри виявилися відносно більш збалансованими, оскільки команди, що представляють різні континенти, регулярно потрапляють у фінальні стадії. Проте національні збірні з меншої кількості регіонів світу, як правило, переважають у змаганнях серед дорослих.

Висновки. Згідно зі статистичним збірником щодо діяльності закладів культури та фізичної культури та спорту за 2017 р., дані щодо кількості залучених осіб у ДЮСШ різних типів збільшується у період 2003–2023 рр. Щодо підготовки футболістів у ДЮСШ постійно діють нові методики та програми їх підготовки, розробляються комплекси вправ із

застосуванням сучасного обладнання. Установлено, що зараз доступно набагато більше сучасних технологій порівняно з минулими десятиліттями, що дає змогу досягти рекордних показників у вдосконаленні фізичної, функціональної підготовленості спортсменів.

Література:

1. Ганчева В.І. Аналіз діючого програмно-методичного забезпечення ДЮСШ у системі освіти *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 7(33). С. 61–69.
2. Постанова від 23 червня 1997 р. № 600 «Про Цільову комплексну програму розвитку футболу в Україні на 1997–2002 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-97-%D0%BF#Text>.
3. Навчальні програми для ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ з футболу / за ред. В.Г. Обраменко та ін. Київ, 2003. 105 с.
4. Костюкевич В.М. Теорія і методика спортивної підготовки у запитаннях і відповідях : навчально-методичний посібник. Вінниця : Планер, 2016. 159 с.
5. Матяш В.В., Мітова О.О. Аналіз послідовності навчання технічним прийомом юних футболістів. *Педагогіка та психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорт*. 2011. Вип. 11. С. 71–76.
6. Овчаренко С.В., Матяш В.В., Соловей Д.О., Яковенко А.В. Футбол: історія розвитку, правила гри, методика навчання. Дніпро : Інновація, 2017. 150 с.
7. Vaughan, J., Mallett, C.J., Davids, K., Potrac, P., and López-Felip, M.A. Developing Creativity to Enhance Human Potential in Sport: A Wicked Transdisciplinary Challenge. 2019. Vol. 10 P. 16 *Front. Psychol.* 10:2090. DOI: 10.3389/fpsyg.2019.02090.
8. Youth Football. URL: <https://digitalhub.fifa.com/m/1b3da6976c9290aa/original/mxpozhr2gjsmrxrlpf-pdf.pdf>.
9. Ultimate youth football practice plan Ages 9–12. URL: <https://www.football-tutorials.com/vid/practiceplan9-12.pdf>.
10. Summer conditioning for middle school football players. URL: <https://www.mcas.k12.in.us/cms/lib/IN01001792/Centricity/Domain/263/conditioning.pdf>.
11. URL: <https://kolifks.rv.ua/wp-content/uploads/2021/06/Футбол.pdf>.
12. URL: <https://nuos.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/Materiali-konferencii.pdf>.

References:

1. Hancheva V.I. (2013). Analiz diyuchoho prohramno-metodychnoho zabezpechennya dyussh u systemi osvity. [Analysis of the current software and methodological support of schools in the education system]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. № 7 (33). S. 61–69.
2. Postanova vid 23 chervnya 1997 r. № 600 Kyiv Pro Tsil'ovu kompleksnu prohramu rozvytku futbolu v Ukrayini na 1997–2002 roky [Comprehensive Program for the Development of Football in Ukraine for 1997-2002]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-97-%D0%BF#Text>.
3. Navchal'ni prohrami dlya DYUSSH, SDYUSHOR, SHVSM z Futbolu [Training programs for DYUSSH, SDYUSHOR, SHVSM on Football] za redaktsiyeyu V.H. Obramenko ta in. Kyiv. 105 st.
4. Kostyukevych V.M. (2016). Teoriya i metodyka sportyvnoyi pidhotovky u zapytannyakh i vidpovidyakh. [Theory and methodology of sports training in questions and answers]. *Navchal'no-metodychnyy posibnyk- Educational and methodological manual*. Vinnytsya: Planer, 159 s.
5. Matyash V.V., Mitova O.O. (2011). Analiz poslidoynosti navchannya tekhnichnym pryomam yunykht futbolistiv. [Analysis of the sequence of teaching technical techniques to young football players]. *Pedahohika ta psykholohiya ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannya i sport- Pedagogy and psychology and medico-biological problems of physical education and sports.*, vyp. 11. S. 71–76.
6. Ovcharenko S.V., Matyash V.V., Solovey D.O., Yakovenko A.V. Futbol: istoriya rozvytku, pravyla hry, metodyka navchannya [Football: history of development, rules of the game, teaching methods]. Dnipro: Vyd. «Innovatsiya», 2017. 150 s.
7. Vaughan, J., Mallett, C.J., Davids, K., Potrac, P., and López-Felip, M.A. (2019). Developing Creativity to Enhance Human Potential in Sport: A Wicked Transdisciplinary Challenge. Vol 10 Pp. 16 *Front. Psychol.* 10:2090. DOI: 10.3389/fpsyg.2019.02090.
8. Youth Football. <https://digitalhub.fifa.com/m/1b3da6976c9290aa/original/mxpozhr2gjsmrxrlpf-pdf.pdf>.
9. Ultimate youth football practice plan Ages 9–12 <https://www.football-tutorials.com/vid/practiceplan9-12.pdf>.
10. Summer conditioning for middle school football players. <https://www.mcas.k12.in.us/cms/lib/IN01001792/Centricity/Domain/263/conditioning.pdf>.
11. Electronic resource <https://kolifks.rv.ua/wp-content/uploads/2021/06/Футбол.pdf>.
12. Electronic resource <https://nuos.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/Materiali-konferencii.pdf>.